

גורה ההיכל

לע"ג הטורה של מורנו ורבינו עט"ר הגה"צ מרן רבי משה יעקב ווייס בן הגה"ק רבי אברהם צבי זצ"ל גלב"ע ח"י בטבת תשע"ב

זמני כניסת ויציאת השבת

הדה"נ	מוצ"ש	ר"ח
4:14	5:17	5:49
ב"ב		
ירושלים	5:16	5:53

יו"ל ע"י בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" נוה אחיעזר

בנשיאות מורנו הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א גאב"ד נוה אחיעזר

רח' נחשוני 3 (מאהורי בירנבוים 7-9), נוה אחיעזר בני ברק

עש"ק פרשת ויצא ט' בכסלו תשע"ז, גליון מס' 362

חידות לפרשת השבוע

1. הוא אצל לוי, והיא בשאר השבטים שבפרשה.
2. כמה שונה דינה בפרשה משאר השבטים?
3. מה המשותף לשבועת העדות ולרחל עם התרפים?

נושא הלכתי לפרשת השבוע

משיעוריו של הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א

גאב"ד נוה אחיעזר – בני ברק

הדברים נכתבו להגדיל תורה ולהאדירה, ולא להלכה למעשה

קריאת שמע אחר חצות הלילה כדי לסמוך גאולה לתפילה

[בראשית כה, יא] **וַיִּפְגַּע בְּמָקוֹם וַיִּלֶן שָׁם.** בגמ' ברכות (כו, ב) יעקב תיקן תפלת ערבית, שנאמר ויפגע במקום וילן שם, אין פגיעה אלא תפלה.

שאלה: הנוסע בדרך ויגיע לביתו אחר חצות, האם ימתין וכשיגיע לביתו אחר חצות יקרא ק"ש וברכותיה ויסמך גאולה לתפלה, או

יקרא קריאת שמע וברכותיה בזמנה במכונית ויתפלל שמונה עשרה בביתו.

לנהוג כדעות שאין צריך להסמך גאולה לתפילה בערבית. אם כי בשחרית פסק (ק"א, ג) שלא יתפלל עמהם שסמיכת גאולה לתפלה עדיף.

סמיכת גאולה לתפילה ביוצא לדרך

לכתחילה יש להתפלל בעמידה ושלא בדרך, כמבואר בברכות (ל, א): אבזה דשמואל ולוי כי הווי בעו למיפק לאורחא הווי מקדמי ומצלי [מתפללים קודם היום], וכי הווי מטי זמן קריאת שמע קרו. כמאן, כי האי תנא דתניא השכים וכו' לישב בקרון או בספינה, מתפלל וכשיגיע זמן קריאת שמע קורא, רבי שמעון בן אלעזר אומר בין כך ובין כך קורא קריאת שמע ומתפלל, כדי שיסמוך גאולה לתפלה. במאי קמיפלגי, מר סבר תפלה מעומד עדיף (רש"י - שיכול לכוין את לבו, לפיכך הוי מקדימין להתפלל מעומד בביתם, שלא יצטרכו להתפלל בדרך במהלך), ומר סבר מסמך גאולה לתפלה עדיף. ובשו"ע (א"ח פט, ח): בשעת הדחק, כגון שצריך להשכים לדרך, יכול להתפלל משעלה עמוד השחר וימתין מלקרות ק"ש עד שיגיע זמנה וכו' ואע"פ שאינו סומך גאולה לתפלה, הכי עדיף טפי שיתפלל בביתו מעומד, ממה שיתפלל בזמנה והוא מהלך, ויסמוך גאולה לתפלה. אולם במג"א (פט, טז) כתב דאין העולם נזהרין בזה ומתפללין בדרך, ואפשר דנוהגים כפוסקים דפסקו כרשב"א, דמסמך גאולה לתפלה עדיף. ועוד דלרש"י (הג"ל) תפלה מעומד עדיף כדי שיוכל לכוון, וכעת אין מכוונין כ"כ לכן מוטב לסמוך גאולה לתפלה. וכ"כ במשנה ברורה (מב), עיי"ש.

סוף זמן קריאת שמע ותפלת ערבית

כידוע זמן קריאת שמע עד חצות הלילה, ואם עבר ואיחר וקרא עד עלות השחר, יצא ידי חובתו, אלא שנקרא עובר על דברי חכמים (שו"ע א"ח רלה, ג. מ"ב כז). אבל זמן תפילת שמונה עשרה של ערבית הוא אף לכתחילה עד עלות השחר, וכמו שכתבו האחרונים הובאו בבירור הלכה (זילבר, רלה, פרטי דינים ה). ונשאל בשו"ת אהל יששכר (להגרי"ד גולדשטיין, יד) במי שיושב במכונית סמוך לחצות, ועדיין לא התפלל ערבית, אם יאמר קריאת שמע וברכותיה לפני חצות, וימתין ויתפלל בביתו מעומד, ויפסיד סמיכת גאולה לתפילה, או שבשעת דחק כזו ימתין עד שיבוא

חובת סמיכת גאולה לתפילה בערבית

בגמ' ברכות (ד, ב) קורא קריאת שמע ומתפלל, מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן איזהו בן העולם הבא, זה הסומך גאולה לתפלה של ערבית וכו'. ובתוס' (שם, ד"ה דאמר) כתבו שהלכה כר' יוחנן, דברייתא מסייע ליה, וכן פסק הג"ג. ואם כן יש לזהר שלא לספר בין גאולה דערבית לשמנה עשרה. וכן פסק הרמב"ם (תפלה ז, יח) וראשונים נוספים. וכן בשו"ע (רלה, ב): 'אין לספר בין גאולה דערבית לתפלה, ואף הנוהגין לומר י"ח פסוקים ויראו עינינו, אין להפסיק בין יראו עינינו לתפלה'.

השיטה שאין חיוב סמיכת גאולה לתפילה בערבית

אולם לדעת רבים מהראשונים, בערבית אין מהצורך להסמך גאולה לתפלה מכמה טעמים. וכמו שהובא בתוס' הנ"ל, ש'בסדר רב עמרם פירש שאנו אומרים קדיש בין גאולה לתפלת ערבית, לאשמעינן דלא בעינן מסמך גאולה דערבית לתפלה, משום דתפלת ערבית רשות'. ובתלמידי רבינו יונה על הר"ף שם: 'ורבינו האי גאון ז"ל אומר בדרך אחרת ש[אם הציבור מתפללים ערבית בעוד יום] מתפלל עם הצבור בבית הכנסת, ויקרא ק"ש כמו שקורא פסוקים, כדי להתפלל מתוך דברי תורה, כמו שאמרו בירושלמי. ולא יקרא הברכות גם לא יענה אמן בכונה לצאת ידי חובה, אלא אם ירצה לאומרה עם הקהל בלא חתימה ובלא פתיחה הרשות בידו, ולאחר יציאת הכוכבים יקרא ק"ש עם ברכותיה לצאת ידי חובתו, ואע"פ שאינו סומך גאולה לתפלה, שהרי מתפלל תחלה וקורא ק"ש אח"כ עם ברכותיה לכוונת חובה, אפילו הכי מותר לעשות כן, כיון שמתכוין למצוה להתפלל עם הצבור שהתפלה נשמעת יותר ומקובלת לפני המקום'. ובבית הבחירה למאירי שם: 'ומ"מ יש פוסקים כר' יהושע דאע"ג דתפלת ערבית קבילו עליה בחובה, מיסמך גאולה לתפלה לא קבילו עליהו'. וכן דעת ראשונים נוספים. - ומפני שיטות אלו נפסק בשו"ע לעניין ערבית (רלה, א): מצא צבור שקראו קריאת שמע ורוצים לעמוד בתפלה, יתפלל עמהם ואחר כך יקרא קריאת שמע עם ברכותיה. כלומר שמעלת תפילה בציבור מכריעה

לפני זמנה], יכול לעשות בדרך אחרת יותר נכונה, שיקרא בבית הכנסת קריאת שמע והברכות בלא חתימה ופתיחה. ויתפלל עם הצבור, ואותה התפלה יתפלל על שם נדבה [בגליון צויון שבדרך תמים גרס 'חובה' וכו']. ואח"כ בביתו יקרא קריאת שמע אחר יציאת הכוכבים בברכותיה בפתיחות וחתימות, ויתפלל לשם חובה [בגליון צויון שבדרך תמים גרס 'נדבה' וכו']. ויסמוך גאולה לתפלה. ומה שמתפלל אותה הברכה כדי לסמוך גאולה לתפלה הוא כמו שמחדש דבר בתפלתו, ואין צריך לחדש בה דבר אחר. - וממה שהסביר שאין צריך לחדש בשניה דבר, מוכח שגירסת הדרך תמים שצ"ל כאן נדבה נכונה, שהרי בחובה אין צריך לחדש דבר. ואם כן הרי רק אם סמיכת הגאולה היא לצורך התפילה, אפשר להחשיבה לחידוש דבר בתפילה. אבל אם ענין סמיכת הגאולה הוא מעלה בגאולה, אין אפשר להחשיבה כאילו עשה חידוש בתפילה.

עוד הוכיח מדברי התוס' ברכות (ד, ב ד"ה דאמר) שכתבו, דרבי יוחנן המצריך להסמיך גאולה דערבית לתפלה, משום דסובר שתפלת ערבית רשות, ומכל מקום מחוייב להסמיך גאולה לתפילה. ולכאורה צריך ביאור כיצד מחוייב להסמיך לתפילה, הרי אינו צריך כלל להתפלל, וצריך לבאר כמו שכתב הנצי"ב במשיב דבר (א, יב) דאם רוצה כן להתפלל עליו להתפלל כתיקון חכמים ולכן צריך להסמיך לה גאולה. והסבר זה הוא רק אם הסמיכה היא מפני מעלת התפילה. אבל אם הסמיכה היא חלק מענין הגאולה, הרי כיון שאין לו חיוב תפילה, אין חייבוהו להסמיך לברכת הגאולה תפילה, כשאינו מחוייב כלל להתפלל.

ראיות שהסמיכה היא מדיני קריאת שמע

אבל בספר בד קודש (פוברסקי, ברכות א) הוכיח מדברי רבינו יונה לגירסת הדרך תמים להיפך, שהסמיכה היא מדיני הגאולה. שהרי כיון שכבר התפלל בראשונה תפילת חובה, למה צריך להסמיך תפילת נדבה למה שקורא שוב קריאת שמע עם ברכותיה, הרי כבר יצא ידי חובת תפילת מעריב. ורק חסר לו קריאת שמע וברכותיה בזמנה. וא"כ הרי אין לו שום ענין להתפלל שנית ולהסמיך לה גאולה. אלא על כרחך מוכח שמה שמתפלל שנית הוא כדי שתתווסף מעלה לברכת הגאולה שמברך כעת, שהיא סמוכה לתפילה. והוסיף שכן מוכח לכאורה, מדברי רבי יוחנן (ברכות ד, ב) שלומד סמיכת גאולה לתפילה בערבית מהפסוק בשכבך ובקומך, מקיש שכיבה לקימה. והוא מדיני קריאת שמע שתהא התפלה סמוכה לה.

בשחרית הסמיכה מדיני תפילה ובערבית מדיני גאולה

ולכן מסיק הבד קודש, שבאמת סמיכת גאולה לתפילה הוא קיום דין בהתפילה וכן קיום דין בקריאת שמע. ויש חילוק בין תפלת שחרית לערבית, דבשחרית שהיא חובה נאמרו בה דינים בתפלה, שתהא ע"י סמיכת גאולה. ולכן אף שלא הגיע זמן קריאת שמע חייב להמתין כדי להסמיך תפילתו לקריאת שמע. משא"כ גבי תפלת ערבית דרשות, לא נאמרו בה דינים בתפלה כלל. ומה שצריך לסמוך גאולה לתפלה הוא מדיני קריאת שמע של ערבית, שתהא סמוכה לתפילה. ולכן סובר הרמב"ם דכל שלא הגיע זמן קריאת שמע ועדיין לא נתחייב בה, אין בו שום חיוב להמתין עם תפלת הערב, ויכול להקדים ולהתפלל. ואינו דומה לשחרית. וכמו שכתב הרשב"א (ריש ברכות) דכל שמצא ציבור מחפליין ערבית יתפלל עמהם, ולא יסמוך גאולה לתפילה. כיון דתפילת ערבית רשות, הרי תפלת ציבור עדיפא. והרי גם בערבית יש דין סמיכת גאולה, אלא שתפלת ציבור עדיפא. דכיון דאינו מהלכות תפלת ערבית אלא מדיני קריאת שמע, דיני התפלה עדיף. מה שאין כן בשחרית שהוא מדיני התפלה עצמה שתהא גאולה סמוכה לה, שוב אין צריך להפסיד תפלתו משום תפלת ציבור.

קריאת שמע אחר חצות כדי לסמוך גאולה לתפלה

ולפי מה שנתבאר, גם נידון שאלתנו תלוי בחקירה הנ"ל, שכיון שתפלה בשעת הנסיעה היא דיעבד, פשוט שאינו מתפלל כעת אף שיעבור חצות, שאינו מעכב בתפלה כנ"ל. והשאלה היא אם ימתין בקריאת שמע

לביתו אחר חצות ויקרא קריאת שמע וברכותיה סמוך לתפלה אחר חצות. והשיב, שהנוהג לפעמים להתאחר בתפלת שחרית לאחר זמן קריאת שמע, ומקדים לקרוא קריאת שמע בזמנה בלא ברכות, ינהג כן גם בערבית. אך המקפיד תדיר בשחרית לקרוא קריאת שמע בברכותיה, נראה שיקרא שמע בברכותיה במכונית, ולא יסמוך גאולה לתפלה. וכמו שהבאנו לעיל פסק השו"ע (רלה, א) בהגיע לצבור שקראו קריאת שמע ורוצים לעמוד בתפלה, יתפלל עמהם ואחר כך יקרא קריאת שמע, ויפסיד סמיכת גאולה לתפילה. וכאן עדיף, ששם מפסיד תפלה בציבור בשב ואל תעשה, וכאן הממתין עובר על דרבנן בקום ועשה. וי"ל בדבריו, אם הקורא שמע אחר חצות נחשב לעובר בקום ועשה, או שעובר בשב ואל תעשה, שאינו קורא לפני חצות].

דעת גדולי דורנו

ובספר הליכות שלמה (תפילה ח, ד"ה א) הובא בשם הגרשו"א זצ"ל, שהנוסע במכונית סמוך לתצות הלילה, וקשה לו לירד מפני הפסד זמן או ממון וכדומה, יתפלל ערבית בישיבה במכונית, ולא ימתין להתפלל בעמידה בגמר הנסיעה לאחר חצות. אולם בספר שאלת רב (ב, כא טו) שאל את מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, במי שנוסע נסיעה ארוכה באוטובוס וכדומה ויגיע ליעדו אחר חצות הלילה, האם יתפלל מעריב עכשיו בישיבה, שאינו יכול לעמוד או יתפלל הכל בעמידה אחר חצות, או שיאמר עכשיו רק ק"ש בברכותיה בלי השמונה עשרה ויפסיד סמיכות גאולה לתפילה, או שיאמר עכשיו רק קריאת שמע בלי ברכותיה. והשיב הגר"ח ק"ש שיקרא עתה קריאת שמע בלי ברכות.

הכרעת המשנה ברורה שיתפלל אחר חצות בביתו

אך למעשה כבר דן בשאלה זו במשנה ברורה (פט, מב), וז"ל: וכשנוסע בלילה ויכול לבוא במלון להתפלל שם מעריב, נכון להתאחר להתפלל עד בואו שם, ולא יתפלל בעודו בדרך. וציון לשערי תשובה (רלה, א) שכתב שכשיש צורך בדבר, אפשר להמתין מלקרוא קריאת שמע עד סמוך לעלות השחר, כדעת השאגת אריה (ד). ומסיים המשנה ברורה שאם הוא ישן על העגלה ויש לחוש שמא בתוך כך יעלה עמוד השחר, או שהוא ירא שמא לא יהיה לו בבית מקום מנוחה להתפלל שיבלבלוהו שם בני הבית, יתפלל בדרך. - והוא כדעת הגר"ח ק"ש, אלא שלא הצריך שיקרא קריאת שמע בלא ברכותיה בזמנה.

סמיכות הגאולה לתפלה הוא הידור בגאולה או בתפלה

ונראה לבאר תחלה מה שהובא לעיל שהשלחן ערוך פוסק שהיוצא לדרך יתפלל שמונה עשרה של שחרית מעומד בביתו לפני זמן קריאת שמע, ויקרא קריאת שמע וברכותיה בדרך, ויפסיד סמיכת גאולה לתפלה. על פי חקירת האחרונים [ראה קהילות יעקב (ברכות ב), שו"ת דברי יהושע (להגר"מ ערנברג ב, עב), בד קודש (להגר"ד פוברסקי ברכות, א) וחבצלת השרון (קרליבך, ריש ויצא)] אם דין סמיכות גאולה לתפלה הוא מדיני ברכת הגאולה, שצריך שיסמיך לה תפלה ובקשת צרכים. או שהוא מדיני התפלה שצריך שיסמיך לפנייה ברכת גאולה, שאז התפילה מעולה יותר. דלכאורה אם הוא דין מדיני הגאולה, הרי אין עניין שבשביל הידור בגאולה שעדיין לא הגיע זמנה, תהא תפלתו דיעבד שלא בעמידה, והרי לדעת השו"ע (או"ח צד, ט) צריך לחזור ולהתפלל מעומד. שאין להתפלל דיעבד עבור הידור בגאולה שזמנו לא הגיע עדיין. אבל מי שבא בשחרית לציבור שכבר קראו קריאת שמע, שפיר לא יצטרף לתפלה, אף שתהא בציבור, כיון שיפסיד סמיכת גאולה לתפלה. שכיון שהוא מחוייב עתה בקריאת שמע וגאולה, ההידור בגאולה עדיף על תפלה בציבור, שאף היא הידור. ורק בערבית שלדעת כמה ראשונים אין כלל הידור לסמוך לגאולה זו, עדיף הידור התפלה בציבור שהוא לכולי עלמא, מההידור בגאולה, לכן יצטרף לציבור ויפסיד הסמיכה.

ראיות שהסמיכה היא מדיני התפילה

והקהילות יעקב (הנ"ל) הביא ראיה מדברי תלמידי רבינו יונה (ברכות א, ב) שסמיכת גאולה לתפילה היא מצורך התפילה, שכתב: ומי שירצה להחמיר על עצמו [להתפלל ערבית עם הציבור שמקדימין להתפלל

כדי להרויח הידור, לכן אם ההידור הוא בגאולה, שפיר יש לומר שמעלת הסמיכה לתפלה כחה גדול להתיר לקרוא קריאת שמע אחר חצות, כשם שהתירו מפני מעלת לימוד התורה ברבים. אבל אם הסמיכה היא מדיני התפילה, כיון שכעת עדיין אין ראוי לו שיתפלל, שהוא בנסיעה, אין סברה שימתין עם הקריאת שמע, ויעבור ויקראנה אחר חצות כדי להדר בתפלה. ולמה שהוכיח הבד קודש שבערבית הסמיכה היא הידור בקריאת שמע, מובנת שפיר הכרעת המשנה ברורה שימתין עם קריאת שמע עד שיגיע לביתו כדי שיוכל להדר בקריאת שמע להסמיכה לתפילה.

טעם שהיוצאים לדרך אין מבטלין סמיכת גאולה לתפלה
ולפי זה יתכן לבאר מנהג רוב העולם, שהבאנו לעיל מהמגן אברהם (פס), שנוהגין לצאת לדרך, ואינם נוהגים כהכרעת השולחן ערוך להקדים ולהתפלל תפלת שמונה עשרה לפני זמן קריאת שמע, אלא אומרים בדרך קריאת שמע וברכותיה, וסומכין לה תפלה, שכיון שנהגו שהמתפלל בדרך מיושב אינו חוזר ומתפלל אח"כ מעומד, שאינו כל כך דיעבד, כמו שהבאנו מהמגן אברהם. אם כן שפיר מעלת סמיכת גאולה לתפילת שחרית, שבשחרית היא הידור בתפילה, מועילה לדחות תפילה בדיעבד לפני שיאיר היום, כדי לזכות במעלת סמיכת גאולה לתפלה, ולהתפלל לאחר הנץ החמה.

טיפת דיו של רש"י

ביאורים בפירושי המילות שברש"י על פי מקורותיו ושאר ראשונים

נרפָה לא־הִבְאִתִּי אֵלַיךְ אֲנִי אֲחַטָּנָה מִיַּדִּי תִּבְקֶשְׁנָה גְּנָבְתִי יוֹם וַיִּגְנַבְתִּי לַיְלָה (בראשית לא, טז). ברש"י: **גנבתי יום וגנבתי לילה**, גנובת יום או גנובת לילה הכל שלמתי. **גנבתי**, כמו רכתי נגוים שקחי במלונות (איכה א, א), מללתי משפט (ישעיה א, כא), לוכדתי לרוץ (הושע י, יא).

והבית בשו"א כדי להרין התיבה אל אשר לפניו. וטעמו הגנבת ממני ביום והגנבת ממני בלילה מידי תבקשנה. ויהיה מידי תבקשנה משמש לפניו ולאחריו. ובעקבותיו בנתיה לגר: ולדעתי הוא לשון כיסוי והעלמה. אבל עדיין קשה דאם כן ה' צריך להיות **גנבתי**, התיו בדגש כמו **אהבתי** (הושע י, יא), ועל כרחק צריך לומר שהוא כמו **גנבתי** יום, ר"ל שמה שיגנב ביום ובלילה היה הכל על חשבוני, ואונקלוס תירגם רק הטעם ולא המלות.

פירוש תמוה כביכול בשם רבי מנחם

ובנתניה לגר (כאן) הביא: 'ראיתי במחברת מנחם הנדפסת מחדש באות 'נטר', שכתב על התרגום הזה שהוא בלשון סגי נהור. – (והעתיקו בתורה שלמה הע' צב, בלי מראה המקום). ולא זכיתי למצוא במחברת מנחם את מה שמעתיק בשמו, וערך 'נטר' לא קיים במחברת שלפני, (וכמדומה שגם אינו ראוי להיות ערך, כמו שכלל בפתחת המחברת (עמ' 3) בין האותיות תימנ"ה שנראים כשורש ואינם כאלו, את נורה את הכרמים ולא תטר], ובערך 'טר' כלל ד' מחלקות, וכמובן לא הביא את לשון התרגום שלפנינו. ובפרשגן (להר"ב פוזן ז"ל) כאן העתיקו, [כשהוא מציינ לערך 'גנב' הובאו דבריו ב'נתניה לגר', כנראה הבין שכן פירש הנתניה לגר את דברי מנחם בערך 'גנב', וזכרנו הטעם לציין לערך 'נטר'], וביאר: כלומר אונקלוס תירגם גנובתי בלשון סגי נהור, כדרך שמצינו בזכריה 'הגונב' במשמע 'השומר'. - ותמוה לפירוש זה למה הוזקק יעקב לנקוט בלשון סגי נהור ולומר 'גנבתי' במקום 'שמרתי', שנשמע כאירוניה. ובדאי שאי אפשר להסביר 'לשון סגי נהור', שהתרגום כתב 'נטרית' וכוונתו 'לא נטרתי'. שהרי כך לא מובנת טענת יעקב והתנצלותו. וכן לא מובן למה שינה הנביא ואמר 'הגונב' במקום 'השומר', כשבדרך כלל משמשת לשון סגי נהור כשאינ רוצים להזכיר רע, כמו 'סומא' מזכידים 'סגי נהור-רב אורות', ולא להיפך להזכיר לשון מגונה במקום לשון נקייה. ובפרט שבמחברת לפנינו אומר במפורש שהפותרים חלקה לשתי מחלקות שונות, גניבה ושמירה. כשם שחילק מאות שרשים אחרים למספר מחלקות. ואילו היה המכוון לגניבה בלשון סגי נהור היה מניחם באותה מחלקה, ומבאר שבשני מקומות אלו המכוון להיפוך גניבה, שהיא שמירה, כפי שמצאנו במקומות רבים שהניח במחלקה אחת פסוקים שונים, וביאר במה נשתנו אלו מאלו.

רס"ג פירש 'עמלתי' ורבי דונש חולק עליו

פירוש נוסף מביא רבי דונש בתשובתו על רס"ג (פתרון תיבה יא): ועוד פירש 'רס"ג פירוש רבינו לבראשית שעדיין לא זכינו לאורו], **גנובתי יום**, עמלתי, מן לשון עמל ויגיעה. והביא ראיה מן **גנבתו סופה** (איוב כא, יח). ואלו כולם לשון גניבה הן, ואינם לשון עמל כל עיקר. וכיון שפירש גנובתי כמות עשיתי, ראוי לו לעשות כל פעולתי פעלתי, ויעשה הרובתי הרבתי, ושכובתי שכבתי וכו', ובפתרונו גנובתי עשיתי החריב לשון העברי. – רס"ג לשיטתו גם תירגם לערבית בתפסיר: **פְּדַדְתָּ**, שתורגם בנוה שלום: טרחתי ויגעתי. והיינו 'עמלתי' הנ"ל. רס"ג מפרש מעין אונקלוס, שטרח ועמל בשמירת הצאן. אולם רבי דונש דוחה פירוש כי לדעתו הניקוד של **גנבתי** אינו מאפשר לפרש 'עמלתי' אלא עמלתי, שכמובן אין לא מקום כאן.

יתר התרגומים תירגמו 'הגנב'

אולם יתר התרגומים, לא הוציאו 'גנובתי' ממשמעות גניבה, ונתן תרגום: מה דמתגניב ביממא מבני נשא עלי הוו למישלמא, ומה דהוה מתגניב בליליא מן חיות ברא, עלי הוו למישלמא. ובתרגום ירושלמי הנדפס ושכבת"י רומי: מה דהוון גנבי גנבין באיממא,

פשוטו של רש"י בקצרה

תיבת **גנבתי** נתפרשה באופנים שונים, שלא במשמעותה הפשוטה שהיא **גניבה**, כגון שמרתי, עמלתי וטרחתי. ואף במשמעות גניבה פירושה 'הגנב', או 'הגנובה שימרתי', 'שנגנבה ממני'. ואת היוד של **גנבתי** ביארו במשמעות 'גנובה ממני' או 'שלי' ו'עלי'. רש"י העדיף את פירוש רבי מנחם, והעתיקו כמעט אות באות: **גנבתי יום וגנבתי לילה**, גנובת מה שנגנב, ביום או גנובת לילה, הכל שלמתי, כאמור לפני זה 'מידי תבקשנה', שבקשת ממני לשלם. גם את יוד **גנבתי** מבאר רש"י כרבי מנחם, שתוספת הי"ד אינה כמדובר בעדו 'שלי או 'עלי' אלא היא לנועם המבטא: **גנבתי**, כמו רכתי נגוים שקחי במלונות וכו'. ואף הביא את כל הפסוקים שהביא רבי מנחם לדוגמה ליו"ד תירה, במו שיובא לפנינו.

אונקלוס תירגם 'שמרתי' ורבי מנחם חולק עליו

פירוש ראשון ל**גנבתי**, נמצא בתרגום אונקלוס: **נטרית ביממא ונטרית בליליא**. - תירגם גנובתי, שמרתי. - ובמחברת מנחם הביא שכן פתרו הפותרים הקדמונים, ונחלק עליהם, וז"ל: (ערך גנב, מתוקן ע"פ השלמות קויפמן מכת"י אחר): **גנב, גנבתי יום וגנבתי לילה. פי כלי-הגנב מזה פְּמוֹהַ נְקָה** (זכריה ה, ג), **וגנב איש ומכרו** (שמות כא, טז). אין למלה הזאת כי אם מראה אחד וענין אחד. אבל הפותרים הקדמונים חלקוה לשתי מחלקות, האחד מן לא תגנב (שמות כ, ג),... והשני פתרו בו לשון שמירה, וכה פתרו, **גנבתי יום וגנבתי לילה**, שמרתי יום שמרתי לילה, והחבירו דמיון המלה, והשוו לה ערך. וזה דמיונה אשר השוו אליה **פי כלי-הגנב מזה פְּמוֹהַ נְקָה**, [וכה פתרו] כי כל השומר מזה כמוה ניקה מן האלה. אבל המילים אינם יוצאים מגזרת גנבה כמשמעה,... ואילו היה [פתרון] גנובתי יום כמו שמרתי, היה על המחוקק לחקות **גנבתי** [מן פתוחה], ולא **גנבתי**. ולא היה [לו] להביא וי"ו בתוך המלה, כי בחקותו גנובתי הורנו על הגנובה ועל האבודה. – רבי מנחם סובר שאי אפשר לפרש כתרגום וכפותרים מלשון שמירה, כי היה צריך להכתב **גנבתי** על משקל שמרתי.

הוספה במחברת מנחם המבארת את תרגומו של אונקלוס

במחברת מנחם הנדפס נוספה פיסקה שנמצאת רק בכ"י המבורג, [ואינה בארבעה כתבי היד האחרים]: 'הייתי נעור כל הלילה כגנב, לשמור'. – פירש 'גנובתי לילה' נהגתי כגנב להיות ניעור כדי לשמור. נראה שבה להסביר את תרגומו של אונקלוס, שהפק את גנובתי ל'שמרתי', כי השמירה נעשתה על דרך הגנבים להיות ניעורים. אלא ש'גנובתי יום' עדיין צריך ביאור.

ביאורי האחרונים את תרגומו של אונקלוס

ובפירוש 'א"ר' ביאר את אונקלוס: תרגומו לפי עניינו, ולא אחר לשון המקרא. ואפשר לפרש פשוט, כשם שנגנב לצרכי [=נחשב כגניבה ממני], אם נגנבה ביום, ועלי לשלם. כך נגנבה לצרכי אם נגנבה בלילה, ועלי היית מטיל לשלם, ולא היית פוטר אותי לא מטענת אונס שינה, ולא מצד טענה אחרת.

ורבי וואלף היידינהיים כתב ב'מפורש' שבחומש 'תורת האלקים': היוד נוסף, והגניבה מלרע, ואין לטעות ולחשוב שהיוד לכינוי המדבר [הגנובה של], שא"כ ה' הבי"ת ראוי להיות נקמץ, אבל רבתי בגוים שרתי במדינות, הנגינה בו מלעיל, להבדיל בין היוד הנוסף ובין היוד סימן המדבר. ועיין רשב"ם. ואונקלוס שתרגם נטרית ביממא ונטרית בליליא, נראה שהוא מפרש לשון גניבה לשון שמירה וכיסוי, וכמו שתרגם ותגנוב אותי (בראשית לא, כז), וכסיתא מני, וכן חבירי שבפרשה. ואפשר לומר שהיוד לכינוי המדבר,

וחיות ברא מתכלא בליליא, אנה הוינא משלם יתהון. - תירגמו מלשון גנבה. 'הנגנב' ביום ע"י גנבים, וע"י חיות בלילה.

רבי מנחם פירש 'הגנובה' שילמתי, והיוד לנועם המבטא

פירוש שלישי מבאר רבי מנחם (שם): ... אבל המילים אינם יוצאים מגזרת גנבה כמשמעה. וכזה הוא פתרון הפסוק ותוכן עניינו, **גנבת יום וגנובת לילה** [נראה שכך צריך לגרום, כלשון רש"י, ולא גנובת] **מידי תבקשנה, ואנכי** אשלמנה [=אחטנה]... כי בחקותו **גנובתי** הורנו על הגנובה ועל האבודה. ואודות היו"ד הנכתב באחרית המילה, [היא] לנועם המבטא לדבר הידוע הנקדם. כאלה, העיר רבתי עם (איכה א, א), עניינו כמו רבת עם, וכמוהו שרתי במדינות (שם), וכמוהו עגלה מלומדה אהבתי לדוש (הושע י, א), וכמוהו מלאתי משפט (ישעי' א, כא), וכמוהו גנובתי יום וגנובתי לילה. - לדעת רבי מנחם גנובתי הוא גנובת. ויש לסרס את המקרא ולבאר כאילו נכתב, **גנבת יום וגנבת לילה אנכי אחטנה מידי תבקשנה**. ובשיטתו זו מבאר גם את הפסוק בזכריה הנ"ל, ואכמ"ל.

רבי דונש מפרש 'הגנובה' נמנעה מפני שמירתי והיוד יתירה

גם רבי דונש בתשובתו על רס"ג (שם) פירש כעין רבי מנחם: ... ואני אמרתי בפתרונה כי היו"ד יתירה היא בה כמו מלאתי משפט (ישעי' א, כא), ויהיה פתרון גנובתי הגנובה מן היום ומן הלילה, לפי שיעקב אבינו אישר את עצמו בשמירה, ואמר ללבן כי אני לא איבדתי לך כלום דבר. ואם אבד כלום בין גנובת יום ובין גנובת לילה שימרתני, לפי ששימרתני צאנך שימור גמור, ולא נגנב לי כלום לא יום ולא לילה. - פירש מלשון 'גנובה' אלא שלרבי מנחם אמר יעקב שאת כל הגניבות שגנבו מהצאן שילם, ואילו רבי דונש ביאר שהגניבה נמנעה מסיבת שמירתו, שלא נזכרת בפסוק, [שלא כאונקלוס שהכניס השמירה בתרגום 'גנובתי' כנ"ל].

אבן עזרא מסכים עם רבי דונש

גם האבן עזרא (כאן) פירש כרבי מנחם [אלא שפירש אחטנה באופן אחר, ואכמ"ל: אנכי אחטנה, אם היתה טריפה החטא היה עלי ופרעתי כמוה. גנבתי יום, היו"ד נוסף כיו"ד מלאתי (ישעי' א, כא). וכן הוא, גנובת יום או לילה, מידי תבקשנה. ובספרו שפת יתרו (על תשובות רבי דונש על רס"ג, יב) כתב הרבא"ע על תשובת רבי דונש: הנכון מה שאמר ר' אדונים [הוא ר' דונש,

שדבריו נגד רס"ג הובאו לעיל]. רק לא פירש למה לא באה המלה מלעיל בעבור תוספת היו"ד, כמו רבתי בגוים שרתי. כי העברים שמו הפרש בין היו"ד הנוסף, ובין היו"ד שהוא מדבר בעדו, ובגנובתי יום עזבו המלה מלרע בעבור השתנות הבלי"ת, כמו מלאתי משפט, ואחר שהפרישו בינה לפעול, אין צריך להבדלה אחרת.

האברבנאל ומדרש החפץ פירושו 'נגנבה ממני'

והאברבנאל פירש: ואם היה הטריפה מידי תבקשנה שאפרענה, בין שתהיה גנובתי יום, שהוא מוטל עלי לשמרה ביום, או גנובתי לילה, שלא היה ראוי שאפרענה, מה שטורף באישון לילה ואפלה. - פירש 'גנובתי' 'נגנבה ממני' כהמשך לטריפה לא הבאתי לך, שבין אם החיה הטורפת גנבה מהעדד ביום ובין בלילה בקשת ממני תשלומי הטריפה. והיו"ד אינה יו"ד הנוסף אלא המדבר בעדו.

גם ב'מדרש החפץ' (לרבי זכריה הרופא מתימן, חי בשנת ק"פ) פירש 'נגנבו ממני': נגנבו ימי ולילותי, והלכו בשירותך. - פירש כאברבנאל, אבל באופן שונה, שעל ידי שירותו שליעקב את לבן נגנבו ממנו ימיו ולילותיו.

פשוטו של רש"י

כאמור, מבארי המקרא הקדמונים נחלקו כאן בביאור תיבת **גנבתי**, אונקלוס תירגם נטרית, שמרתי, רבי סעדיה גאון בתפס"ס תירגם במשמעות עמלתי, טרחתי. וכעין זה ביארו הפותרים הקדמונים שמביא רבי מנחם 'שמרתי'. תרגום יונתן וירושלמי תירגמו 'הנגנב'. רבי דונש ביאר 'הגנובה שימרתני'. האברבנאל ומדרש החפץ פירושו 'נגנבה ממני' ואילו רבי מנחם ביאר 'גנובת יום וגנובת לילה אנכי שילמתי'. והיוד של גנובתי יתירה נוספת לנועם המבטא. וכעין זה תירגמו יונתן וירושלמי כת"ר. רש"י העדיף את פירוש רבי מנחם של שאר הפירושים, והעתיקו כמעט אות באות: **גנבתי יום וגנבתי לילה**, גנובת יום או גנובת לילה הכל שלמתי, כאמור מידי תבקשנה, שבקשת ממני לשלם. ומבאר עוד כרבי מנחם ורבי דונש, שתוספת היו"ד היא רק לנועם המבטא: **גנבתי**, כמו היוד שבפסוקים הבאים, רכתי גנוס, שרתי נמלינות, מלאתי משפט, לוכבתי לזוט. ודוגמאות אלו העתיק ממחברת מנחם.

זיו ההיכל - פקודת משה

ממרון רבינו הגה"צ גאב"ד נוה אחיעזר זצ"ל

וזה הכוונה שכאשר יעקב אבינו החל בדרכו הקשה בחו"ל מקום שליטת החיצוניים, התפלל אם יהי' א' עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך, דרך היינו דרכה של תורה ומדרגות בעיני הנשמה, וזה יוכל להיות רק ע"י ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, שיהיה לו גם שלחן של גשמיות, בבחי' שלחן נגד צוררי, ואז ושבתי בשלום אל בית אבי, שלם מן החטא, והיה ה' לי לא', כי גם אם יפגעו בי החיצוניים, יפגעו רק ברכוש הגשמי, ואלו עניני הנשמה ישארו שלמים בקדושתם וטהרתם ודו"ק.

ובהמשך לנ"ל י"ל, שזו היתה גם הכוונה בברכת יצחק אע"ה ליעקב, ויתן לך הא' מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש, ברכה ברכוש רוחני גדול ובעושר גשמי רב, כדי שיהיה בבחי' תערוך לפני שלחן נגד צוררי, וע"כ גם הענינים הרוחניים מוזכרים רק ברמז, ואלו הענינים הגשמיים מפורטים יותר, משמני הארץ ורוב דגן ותירוש, וזה כמש"כ החי' הרי"ם, שהענינים הרוחניים נזכרו רק ברמז ואלו הרכוש הגשמי מפורט באריכות כנ"ל, ודו"ק היטב כי קצרת, וזה גם הכוונה בפסוק ויחן את העם לשני מחנות, ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה החיצוניות והסתני הפנימיות ועי"ז יציל ודו"ק.

וידור יעקב נדר לאמור אם יהיה אלקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש, ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי לאלקים, יל"פ הכוונה במה שיעקב בקש תוך כדי בקשת ענינים רוחניים, כמו יהיה א' עמדי והי' ה' לי לאלקים שיחול שמו עלי מתחלה ועד סוף, ושלא ימצא פסול בזרעי, גם על ענינים גופניים קלי ערך כמו לחם לאכול ובגד ללבוש, וכי בהדא מחתא מחתינהו, עפי"ד הגה"ק בעל **הידושי הרי"ם** שהובא בספר **שפתי צדיק** להגה"ק מפליץ, בפ' וישלח, שיעקב אמר עם לבן גרתי, וברש"י ותרי"ג מצות שמרתי, ואח"כ אמר והי לי שור וחמור וגו', שאת הענינים הרוחניים שרכש יעקב הזכיר רק ברמז, גרתי"י אותיות תרי"ג, ואלו את העשירות הגשמיות פירט באריכות, כדי שאם ירצה להרע לו, ירע רק ברכוש גשמי ולא בענינים הנוגעים לנשמה, וכן בקש גם דוד המע"ה, תערוך לפני שלחן נגד צוררי, שהצוררים יביטו רק על שלחן העשירות הגשמיות, ועי"ז יציל בפנימיות שלא ישלטו עין רע בזה, וכן יש לצדיק הדור ענין הניכר לכל, ואין זה עיקר רכושו רק הטמון וגונו עכדה"ק.

בית המדרש הגדול 'יחזקאל אברהם צבי' - נוה אחיעזר
יום חמישי 10:00 - 12:00
שבת 8:00 - 10:00
ראשון 8:00 - 10:00
זמני התפילות בימי החול
שחרית
מגין א' - 5:30
מגין ב' - 6:10
מגין ג' - 7:10
חרש!!! מגין ד' - 8:30
מנחה
כ-22 דק' לפני השקיעה
(בזמן חדלקת הצרות של השבת שעברה)
מגניבים נוספים בחזר הכניסה כפי הצורך
מעריב
מגין א' - בזמן צאת השבת שעברה
(כ-40 דק' אחרי השקיעה)
מגין ב' - 8:15
(בהיכל ברכת אלישע - לאחר השקיעה)

פתרון החידות השבועיות (תולדות) =
חידה לפרשת השבוע
מה שששה עשירי בתשעים
עשה איש יחיני בשבע
1. כשמעו עשו וגו' ויצעק צעקה גדלה ומרה וגו' (כו, לד), ובמרכזי כתיב ויצעק צעקה גדולה ומרה (אסתר ד, א). אצל עשו הוא באות צד"י - בתשעים, ואצל מרכזי באות ד' - בשבע.
© כל הזכויות שמורות למחבר

גמ"ח כלי עבודה "אביה" (שיכון) טלפון: 03-6780673 או 054-2149883 (שלמה)
דוב נלי העבודה: פטישון, רתבת, זייסק, מקדחות, מברגות, קונגו, וכיו"ב
חדש! מכשיר חיתוך לקרמיקה! יעוץ וליווי מקצועי חינם!

מזל טוב זגדא יאה
הננו בזאת לשגר ברכתינו המאלפות למע"כ ידידינו היקרים
הרה"ח ר' מאיר האואר שליט"א
לרגל היכנס בנו כומר משה נ"ו לעול תורה ומצוות
כ"ק אדמו"ר מספינקא גני-גד שליט"א
בן הרה"צ רבי יצחק אייזיק זצ"ל חתן מרן הגאב"ד מהרא"צ זצוק"ל
לרגל שמחת נישואי בנו בכורו החתן המופלג כמר אלימלך יצחק אייזיק שליט"א עב"ג בשעט"מ
הרה"ח ר' אברהם שימול שליט"א חתן מרן הגאב"ד זצוק"ל
ובנו הרה"ג ר' יוסף חיים שימול שליט"א מה"ם דרך המלך על הרמב"ם
לרגל שמחת היכנס בנו הב' כמר שמואל נ"ו לעול תורה ומצוות
יהי רצון שיזכו לראות מהם ומכל יוצ"ח רוב נחת דקדושה
מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, אכ"ר.
מערכת "נוה ההיכל"